

čajne znanstvene i stručne afirmacije. A ta je veza danas toliko čvrsta i plodna da se slobodno može pomisliti kako je Rijeka možda konačno došla svoga historičara, koji je, nije naodmet spomenuti, uz to i najpopularniji riječki historičar danas. Neprijeporno je i vrlo uočljivo da je R. Matejčić uložila golem trud i potrošila neizmjereno puno vremena u znanstveno-istraživačkom arhivskom, arheološkom i drugom radu kako bi objavila prikupljeni materijal — najprije u formi članaka u spomenutom mjesečniku »Naša Rijeka«, a zatim ih ukomponiravši u ovu knjigu od 375 stranica.

Svi su prilozi R. Matejčić u knjizi obogaćeni nizom fotografija pojenih dijelova Rijeke ili pak njezinih objekata, tu su i faksimili crteža iz starijih razdoblja te reprodukcije dokumenata koji govore o tim cjelinama ili pak o ljudima koji su te zgrade projektirali, podizali ili financirali njihovu gradnju. Mnoštvo fotografija stare Rijeke i Sušaka, te nove Rijeke, niz izvornih skica i crteža su iz Arhiva Hrvatske u Zagrebu, Arhiva Mestnega muzeja u Ljubljani, Fakulteta za pomorstvo i saobraćaj u Rijeci, Građevno-projektnog zavoda u Rijeci, Historijskog arhiva u Rijeci, Közlekedesi muzeuma u Budimpešti, Naučne biblioteke u Rijeci, Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja u Rijeci, Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Rijeci, te iz riječkih zbirki dr. Vladimira Smešnoga i Srečka Ulricha. Opskrbljeno znanstvenim aparatom, djelo nije opterećeno povijesnim pa ni političkim predrasudama — tako čestima u tekstovima o Rijeci, a ponajmanje onim — kako je već rečeno — popularno-publicističkim predbjeđenjima; naprotiv, autoričin je izričaj bogat suvremenim jezičnim finesama koje daju mogućnost i široj čitalačkoj javnosti da doživi Rijeku nekad i danas na najprisniji i najbolji moguć način, a, s druge strane, znanstvenim krugovima da budu zadovoljni i novim znanstvenim i zanimljivim stručnim informacijama, analizama novoga arhivskoga i drugog materijala, te sintetskim uobličavanjem zanimljive povijesne materije.

Da zaključimo. Uz nedavno objavljenu sintezu »Povijesti Rijeke«, prve na hrvatskom ili srpskom jeziku — istoga editora — Izdavačkog centra Rijeke, knjiga Radmile Matejčić pridonosi naglom i brzom obogaćivanju našega znanja o tome najvećem jugoslavenskom i jednom od najvećih evropskih pomorsko-industrijskih i lučko-trgovačkih emporija. Zbog svega toga treba odati priznanje autorici kao i izdavaču ove knjige, koja je u uredništvu Ljubomira Stefanovića i u poznatoj, decentnoj opremi Ive Marendića izašla kao dvanaesti svezak izvrsne Biblioteke »Dokumenti«, čiji je prvi svezak objavljen točno pred deset godina.

Petar Strčić

DRAGUTIN FELETAR: PODRAVINA. OPĆINE ĐURĐEVAC, KOPRIVNICA I LUDBREG U PROŠLOSTI I SADAŠNJOSTI. KNJ. 1. POVIJESNO-GEOGRAFSKI PREGLED OD PALEOLITA DO 1945. GODINE
Koprivnica 1988. Izd. Centar za kulturu — OUR Muzej grada Koprivnice, Biblioteka »Podravskog zbornika«, str. 403, slika 323, karata u crtežu 11.

Prva knjiga »Podravine« Dragutina Feletara iz 1988. godine drugi je cjeloviti povijesno-geografski pregled Podravine. Budući da je ova nova knjiga kao i knjiga iz 1973. objavljena pod istim naslovom zanimljiva je njihova usporedba. Naša ocjena druge knjige znatno je povoljnija u svemu osim

papira na kojemu je tekst štampan pa se to odrazilo i na kvaliteti reproduciranih slika.

Naime, prvi pregled bio je pisan s tendencijom da bude prinos poznavanju gospodarskog razvoja, ali i slika istraženosti cjelovitog povijesnog zbivanja na području sjeverozapadne Hrvatske. Ova sabiranja poznatog s ukazivanjem na potrebu daljih istraživanja — inače vrlo bogate povijesti Podravine — dalo je izvanredno snažan poticaj za pokretanje *Podravskog zbornika* kao kulturno-povijesnog i privrednog godišnjaka za općine Koprivnicu, Đurđevac i Ludbreg. Radom svih onih koji su imali potrebu i želju da rezultate svojih istraživanja o Podravini saopće javnosti spomenuti godišnjak izlazi redovito svake godine od 1975. godine. Istom cilju poslužila je i Biblioteka Podravskog zbornika kao izdanje grada Koprivnice u čijoj seriji je već objavljeno više knjiga (Monografije Leandera Brozovića, Nade Klaić, Ante Dobrile, Dragutina Feletara itd.). Općina Ludbreg objavila je 1984. poseban zbornik radova *Ludbreg* s radove određene vrsti imamo i za Pitomaču, Ferdinandovac i Virje, te Đurđevac. Pored toga obavljena su u međuvremenu od 1973. do danas brojna terenska istraživanja arheološkog i etnografskog blaga, te je Feletar pišući monografiju o Podravini 1988. imao posve drugačiju situaciju nego petnaestak godina ranije. Sada je mogao, a i morao, selekcionirati podatke i sintetizirati zbivanja dajući globalne zaključke te upućivati zainteresiranog čitaoca na literaturu i arhivske izvore. U nekim dijelovima ovaj je posao obavljen bolje, a negdje lošije, ali s obzirom na raznolikost materije uz nastojanje da se obuhvati cjelokupna prošlost Podravine, mislim da je ovaj zadatak obavljen izuzetno dobro, objektivno, pregledno i jasno, te da će korisnici ove knjige, bez obzira na struku kojom se bave, naći u njoj vrijedno štivo, a mnogi i podstrek za istraživanja.

S obzirom na bogat sadržaj Feletarove Podravine iz 1988. možemo u ovom prikazu dati samo sumaran pregled svih pet dijelova. Prvi dio je predgovor predsjednika Uredničkog odbora dra Krešimira Švarca, koji je Feletarovo djelo nazvao enciklopedijom, ukazavši da se je ovom knjigom dobila jedna od najvrijednijih karika u uspješnom lancu istraživačkog rada i nakladničke djelatnosti Podravine.

Drugi dio nosi naziv »Od paleolita do doseljavanja Slavena«, i upravo iz ovog poglavlja može se vidjeti golemi napredak koji je učinjen na polju arheoloških istraživanja, zahvaljujući uglavnom iskapanjima Zorka Markovića. U potpunosti je potvrđena permanentna naseljenost ovog područja na kojemu su se ukrštali važni putovi koji su povezivali istok sa zapadom i sjever s jugom. Lokalitete Seče kulture i brojni nalazi drugih prehistorijskih kultura (lasinjske, vučedolske, lencenske, kulture polja sa žarama i starijeg i mlađeg željeznog doba s radionicama za izradu predmeta od bronce i željeza kod Delova) potvrđuju burnu prošlost ovog područja. Panonsko-keltsko stanovništvo živjelo je u ovim krajevima i u vremenu antičke civilizacije, te od brojnih nalaza treba posebice istaknuti Iovia Botivi (Ludbreg), glasovita rimska kola iz Poljanca, te ostatke kupališnih termi kraj Novigrada Podravskog.

Treći dio nosi naziv »Deset srednjovjekovnih stoljeća (od 7. do 17. vijeka), a sastavljen je od tri poglavlja. Uprvom su obrađeni ostaci materijalne kulture prije pisanih spomenika, tj. nalazišta bjelobrdske kulture u Velikom Bukovcu i Đelekovcu, te gradište kod sv. Petra. U drugom dominira prikaz podravskih naselja od početka 13. do kraja 15. stoljeća među kojima treba

istaći Strugu kod Hlebina, Komarnicu kod Novigrada Podravskog, Zdelu kao naselje templara kod Miholjanca, Đurđevac, gdje su iskapanja 1985/86. ukazala na više slojeva gradnje tvrđave, kao i vlastelinska imanja Ludbreg, Bednju, Veliki Bukovac, Rasinju i Prodavić (Virje). S posebnom pomnjom opisano je središnje podravsko naselje Kamengrad-Koprivnica, koje 1356. poveljom Ludovika I. postaje slobodni kraljevski grad, i oko kojeg još uvijek postoje mnoge dileme. Feletar se priklanja mišljenju Nade Klaić da su još prije 13. stoljeća uporedo postojali castrum Kamengrad kraj današnjeg Starigrada i Koprivnica na mjestu današnjeg grada, te da je prvi polovinom 14. stoljeća pripadao banu Mikcu Prodaviću iz Virja, što su potvrdila i iskapanja 1982/84. godine.

Težište trećeg poglavlja stavljeno je na iznošenje mukotrpnog života Podravaca na granici s Osmanlijskim carstvom. U ratovima s Turcima propada većina dotadašnjih naselja a vojna granica, odnosno Vojna krajina, čije početke treba tražiti oko 1548. godine, transformira posjede i naselja na vojnoj osnovi, i usmjerava Koprivnicu, Đurđevac, Novi Zrin (Legrad) i Ludbreg na utvrđivanje. U ovim teškim vremenima gotovo u potpunosti se je izmijenio sastav stanovništva i slika naseljenosti ovog područja, a zahvaljujući kartama Giacoma Gasteldija iz 1546., Augustina Hirsvogelia iz 1569., Iona Sambucusa Ortelia iz 1572., Nicolasa Sansona iz 1657., Mercatora iz 1589., Stjepana Glavač iz 1673., te Valvazora iz kraja 17. stoljeća — koje su u monografiji Feletara reproducirane u izvatku, kao i očuvanim nacrtima utvrda u raznim arhivima, saznajemo detalje ovih promjena. Oslobođanjem Virovitice 1684. započinje demografska i gospodarska revitalizacija Podravine. Budući da više nema neposredne turske opasnosti, oko utvrda počinju se formirati podgrađa s kućama obrtnika, trgovaca i slobodnih ratara, a postepeno se obnavljaju i župe. Prema istraživanjima Stjepana Krivošića 1659. u Podravini je 1659. živjelo svega 24.770 stanovnika od čela u Koprivnici 14.510, a kroz knjigu se može pratiti rast stanovništva sve do 1931. prema svima raspoloživim elementima koje su popisi stanovništva dali. U 17. st. Podravina, koja je predmet autorove opservacije, dijeli se na dva dijela; zapadni s Rasinjom, Ludbregom, Kuzmincem, Velikim Bukovcem, Martijancom i Slanom, gdje dolazi do refeudalizacije i uvođenja tzv. drugog kmetstva s vrlo velikim obavezama kmetova, koje su ipak od vlastelinstva varirale, i istočni, gdje je dominirala vojna organizacija u okviru Vojne krajine. Osobito je bio težak položaj stanovnika Koprivnice, jer je ovdje vladalo dvovlašće: na jednoj strani stara gradska općina, a na drugoj krajiški kapetan, te su na ovom području dosta česte bune i krajišnika i gradskih podložnika. Ovaj dio monografije završava preciznim osvrtom na ostatke srednjovjekovnog graditeljstva iz vremena romanike, gotike, renesanse i baroka, s ukazivanjem na ulogu crkve i škola u nastojanju, kao i ukazivanjem na istaknute nosioce kulture na ovom području (Baltazar Dvorničić Napuly) i putopisce.

U četvrtom dijelu pod nazivom »Cehovsko 18. i 19. stoljeće« opisana je materijalna i duhovna kultura te društveni odnosi u Podravini od 1700. do završetka prvog svjetskog rata. Na više od stotinu stranica autor obrađuje najvažnije faktore razvoja, od transformacije tradicijske poljoprivrede kroz ukidanje feudalnih odnosa prema dominaciji gajenja kukuruza i stoke, kao i razvoju rudarstva, manufaktura i industrijskih poduhvata nakon ukinuća cehova. Ovaj dio teksta je velikim dijelom i rezultat vlastitih istraživačkih napora autora, koji je sam obradio više tema kojima se nitko nije bavio,

ali ipak postoje još i sada određene praznine koje treba popuniti kroz buduća istraživanja, kao što je npr. uloga Izidora Kršnjavog na izborima i priklikom gradnje osnovne škole u Koprivnici 1892, aktivnost svećenika Stjepana Zagorca u razvoju starokatoličke crkve i kršćanskih socijalista, procesi intenzivnog dolaska Židova stepen emigriranja stanovništva zbog agrarne krize krajem 19. stoljeća i drugo. Preseljenje generalata Vojne krajine iz Varaždina u Koprivnicu 1731., a onda u Bjelovar 1765. imalo je jak odraz na zaustavljanje pozitivnih tendencija u razvoju đurđevačke pukovnije, odnosno njenih kapetanija, jer je taj dio Podravine pod direktnom upravom austrijskog dvora sve do razvojačenja Vojne krajine 1871. (izuzetak je burna 1848. kada pukovnija šalje svoje delegate na Hrvatski sabor). Ističemo autorovo zapažanje o važnosti Varaždina za razvoj Podravine, preko kojega je vršen, ekonomski, a i kulturni utjecaj na Podravinu i njena trgovišta. Ova trgovišta (Koprivnica, Đurđevac, Legrad, Virje, Novigrad Podravski i Ludbreg) postaju sve značajniji nosioci privrednog napretka, a neki Podravci nalazili su se među najaktivnijim sudionicima Gajeva Ilirskog preporoda, te je tako i Podravina dala veliki doprinos političko-ekonomskom osvješćivanju i osamostaljivanju Hrvatske tog doba. Otvoren je put industrijskoj revoluciji, a preko ove i prodoru novih kapitalističkih odnosa i liberalnijem razvoju obrta, trgovine i gospodarstva u cjelini. Podjela Podravine na Bjelovarsko-križevačku (veći dio) i Varaždinsku županiju (manji zapadni dio) u zadnjoj četvrti devetnaestog stoljeća odrazila se na daljem raznolikom razvoju ovih područja, koje razlike se zadržavaju sve do tridesetih godina dvadesetog stoljeća. U zapadnom, prenaseljenom dijelu proletarizacija, pa i emigracija su izraženije. U kontekstu općeg nezadovoljstva naroda treba sagledati i Kunovačku bunu 1903. s njenim žrtvama, kao i vrlo jaku pojavu zelenog kadera krajem prvog svjetskog rata. Neodrživi nesrazmjeri u posjedovnoj strukturi, prikazani tabelarno i opisani tekstovno, uz opis svih teškoća koje su mučile i bivše seljake-kmetove i bivše seljake-krajišnike, mogli su biti riješeni samo uključivanjem u tržišnu privredu u odgovarajućem srazmjeru, koji proces je tekao otežano i presporo. Đurđevačka imovna općina, osnovana 1874. posjedujući 44.445 ha zemlje, poduzela je određenu inicijativu u otvaranju rudnika i primarne eksploatacije šuma, ali nije vodila politiku otvaranja tvornica za finalnu preradu drva, a prema takovom razvoju nisu se usmjerile ni ekonomski znatno slabije seoske zemljišne zajednice. Rješenja su se tražila gotovo isključivo u poljoprivredi, pa je Gospodarsko društvo iz Zagreba, a i Gospodarsko učilište iz Križevaca, poticalo preko brojnih Hrvatskih seljačkih zadruga (a vjerojatno i srpskih) prijelaz od ekstenzivnog na intenzivan način gospodarenja.

Dostignuća u razvoju sekundarnih djelatnosti nakon ukidanja cehova 1872. godine obrađena su uz navođenje mnogih konkretnih podataka. Mislim, da se može prihvatiti autorova teza o prožimanju manufakture, industrije, obrta i kućne radinosti bez oštrijih međusobnih granica na ovom području. Akumulacija kapitala, potrebna za razvitak industrija vršena je preko malih štedionica i štednih zadruga, odnosno dioničkih društava. Opisani su mlinovi, pivovara, klaonica, octara, pecara, uljara, tvornica kemijskih proizvoda Danica i drugi pogoni, a sumiranjem iskazano je oko 1910. na području Podravine 56 proizvodnih pogona sa svega 1860 radnika. U tom se prikazu autoru potkrala jedna greška. Veliki koprivnički mlin nikako se ne može nazivati Braunov, jer su Braunovi imali utjecaj na rad ovog mlina samo od 1915. do 1924. godine (str. 176—7), a život ovog mlina, koji radi i danas,

znatno je dulji. Pojava novih oblika privređivanja bila je praćena izgradnjom cesta, pošta (1787), željeznica (1870), otvaranjem novćarskih zavoda (1872) i ugostiteljskih objekata, te dolaskom stranaca. Osobiti prosperitet bilježi Koprivnica čije je stanovništvo poraslo od 1857. do 1910 za 148,9 ‰ što je mnogo više od prosjeka za Podravinu (66,5 ‰).

Kao vrlo dobar znalac kulture nadgradnje u zadnjem poglavlju ovog dijela autor prikazuje etnografske, arhitektonske i kulturno-umjetničke domete, ugrađujući u tekst i vlastita istraživanja o školstvu, čitaonicama i društvima, izdavačkoj aktivnosti i poznatim ličnostima, koje su u ovom vremenu vrlo brojne.

Međuratno razdoblje i narodnooslobodilačka borba sa svim svojim karakteristikama obrađeni su u zadnjem dijelu knjige. Ovoj problematici koja zahvata četvrt stoljeća dano je u knjizi isto toliko prostora koliko i prethodnom dijelu koje govori o dva stoljeća, pa to opravdava autora što nije vrijeme drugog svjetskog rata izdvojio u posebnu cjelinu. Pozivajući se na literaturu u ovom dijelu nema mnogo detalja, rad do analitičkog poprima sintezni karakter, ali u glavnim crtama ipak je rećeno sve što je trebalo kazati o međuratnom razdoblju, kada dolazi do općeg zaostajanja Podravine na poljoprivrednom i industrijskom planu, kao i o vremenu revolucije. Najveća pažnja obrađena je procesu daljeg raslojavanja sela, kada je Podravina gurnuta na marginu društveno-politićkih zbivanja i kada zbog svojeg pogranićnog položaja gubi niz ekonomskih prednosti koje je imala do 1918. Bijeg krupnog kapitala iz ovog podravskog područja (zatvaranje Danice i tvornice ulja) podržavaju i državne strukture, iako bi zbog akutne proletarizacije sela trebalo očekivati suprotno. Proletarizacija sela našla je svoj najautentićniji izraz u književnom (Mišćina) i likovnom stvaralaštvu Podravine. Feletar, i sam pisac i pjesnik, ukazuje da su snažni socijalni motivi tog stvaralaštva izvirali iz stvarne svakodnevice, jer je 85 ‰ aktivnog, odnosno 79,5 ‰ cjelokupnog stanovništva Podravine živjelo 1931. od nisko akumulativne poljoprivrede, koja se pored toga od 1926. do 1935. nalazi u dubokoj krizi, djelujući zbog smanjene kupovne moći seljaštva na sve privredne strukture. Pokušaj seljaćkih zadruga, koje su prikazane u svoj raznolikosti njihovog djelovanja, da riješe probleme boljeg plasmana seljaćkih proizvoda nije imao zadovoljavajuće rezultate, niti je putem ovog oblika samo pomoći bilo moguće ublažiti društvene kontroverze, koje su imale za posljedicu relativno rano uključivanje dijela podravskih seljaka, tj. lijevog krila Hrvatske seljaćke stranke u narodno-oslobodilaćki pokret. Ipak neke su teme i u ovom dijelu ostale izvan promatranja, kao što je npr. šćtrajk željeznica u proljeće 1920., djelovanje i sukobi građanskih stranaka u borbi za vlast. Trebalo je možda nešto više reći i o profesoru Ivi Marinkoviću, odnosno uputiti čitaoca na monografiju dra Đure Zatezala, koji je o ovom narodnom heroju objavio u Karlovcu čitavu monografiju. Ponešto su zapostavljeni i sindikati, kod kojih svaka struka ima posebno obilježje. Kroz biografije narodnih heroja na kraju ovog dijela knjige prikazan je samo dio bogate i prebogate sindikalne i radnićke povijesti Podravine. Neke lićnosti kakve su npr. Đuro Halabarec, braća Takać, Dragutin Saili, Josip Benotić, brojni povratnici iz Oktobarske revolucije, nekoliko učesnika u šćpanjolskom građanskom ratu 1936—1939. nisu ni spomenuti. Obzirom na autorovu profesionalnu orijentaciju mora se opravdati ova slabija zastupanost politićkog aspekta, ali je to možda trebalo naglasiti u podnaslovu knjige, kao što je to učinjeno u »Podravini« iz 1973. ili navesti u predgovoru. Sve to upućuje

istraživače, a i Feletara, da dalje nastave s istraživanjima, da se pojedine važne teme dorade ili obrade, kako bi se za dvadesetak godina mogli prići izradi još bolje sinteze povijesti Podravine, što i neće biti tako teško, jer i ovaj pregled već u mnogim dijelovima ima taj karakter. Moram korigirati i moj napis o radovima Dragutina Feletara koji sam napisala 1974. (*Casopis za suvremenu povijest*, 1974, br. 1.). Feletar je nadmašio sva moja očekivanja. Razvio se je u povjesničara i geografa koji može jednako dobro pisati o društveno-povijesnim kao i o geografskim problemima jednog dugog vremena, a upravo takovih pisaca imademo vrlo malo. O knjizi Dragutina Feletara mislim najbolje, te ju preporučujem svim ljubiteljima povijesti kao dokaz da su se i na sjeveru Hrvatske odvijala bogata povijesna zbivanja koja zaslužuju našu pažnju i našu dalju interpretaciju, pogotovo stoga što čitanje »Podravine« predstavlja autentični doživljaj, vrelo novih saznanja, a i novih poticaja.

Mira Kolar-Dimitrijević

PEOPLES AND EMPIRES OF WEST AFRICA -
G. T. STRIDE/CAROLINE IFEKA
Nelson LTD, Sunbury on Thames, 1987, 373 str.

Ovo djelo podijeljeno je u dvadeset poglavlja te je obogaćeno s velikim brojem karti i ilustracija. U uvodnim dijelovima prezentiraju geografske faktore koji igraju važnu ulogu u razumijevanju cjelokupne afričke prošlosti. Ifeka i Stride cijeli zap. afr. prostor dijele na tri temeljne životne zone — obalnu, šumsku i savanu. Tom nam prilikom predstavljaju žitelje tih područja te analiziraju njihove ekonomske, političke i kulturne osobitosti. Stanovništvo oko 1000. g. živi po selima koja su najčešće bila izolirana jedna od drugih. Lokalni poglavari posjedovali su politički autoritet jedino u doba rata, a njihova vlast zavisila je od niza uglednika. Umjetnost karakterizira uska povezanost s natprirodnim pojavama i bićima kao i s duhovima predaka. Egzistencija ljudi na priobalnom pojasu ovisi o pročišćavanju soli iz mora i ribolovu dok se u unutrašnjosti provodi kultivacija zemlje, pripitomljavanje životinja i izrada alata. Pronalazak zlata na nekoliko mjesta u zapadnoj Africi privlači pažnju trgovaca iz sjeverne Afrike tako da se uspostavlja velika međunarodna trgovačka mreža. Veća produktivnost i moć omogućuju zasnivanje velikih carstava. Autori prikazuju pojavu triju grandioznih srednjovjekovnih država, Gane, Malija i Songaja.

Carstvo Gana kronološki se prvo pojavljuje. Prvorazredan izvor za povijest toga carstva smještenog između Senegala i Nigera potiče iz 1068. kada je Arapin Al Bekri iz Kordove napisao knjigu o Gani na temelju informacija dobivenih od trgovaca iz Maroka koji su poslovali sa zlatom. Dinastičke borbe i strani neprijatelji glavni su razlozi pada stare Gane. Nasljednik Gane bilo je carstvo Mali koje postoji od 12. do 14. stoljeća. Bitan izvor za povijest ovog carstva predstavlja također jedan arapski izvor. Naim, Ibn Battuta, Berber iz Tangera osobno je posjetio ove krajeve. Upravo on spominje najveću ličnost Malija, osvajača Mansu Musu. Najzanimljiviji dio ovog izvora čini opširni opis Mansu Musinog hodočašća u Meku. U to vrijeme grad Timbuktu kao središte države Mali postaje svjetski centar za naobrazbu islama. Od 14. do 16. st. najjaču zapadnoafričku silu tvori Songaj

FILOZOFSKI FAKULTET ZAGREB - HUMANISTIČKE I DRUŠTVENE ZNANOSTI

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

VOL. 22

ZAGREB

1989.

FILOZOFSKI FAKULTET ZAGREB - HUMANISTIČKE I DRUŠTVENE ZNANOSTI

Izdavač: ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Filozofski fakultet Zagreb — Humanističke i društvene znanosti, Zagreb, Krčka 1

Časopis izlazi jednom godišnje

Izdavanje časopisa sufinancira Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SR Hrvatske - VII.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Republičkom komitetu za informacije SR Hrvatske pod br. UP-547/2 — 84 — 1984.

RADOVI 22

Za izdavača
dr. Nikša Stančić

Tehnički urednik
Franjo Čuješ

SURADNICI U OVOM BROJU

AGIČIĆ DAMIR, prof. Strossmayerova 2 — 55425 Davor
ANDREIS MLADEN, Socijalističke revolucije 42 — Zagreb
ANTOLJAK dr. STJEPAN, Zajčeva 31 — Zagreb
BERTOŠA SLAVEN, student Filozofski fakultet — Zagreb
BOBAN mr. BRANKA, Zavod za hrvatsku povijest FF — Zagreb
BRANDT dr. MIROSLAV, Socijalističke revolucije 73 — Zagreb
BUDAK mr. NEVEN, Filozofski fakultet — Zagreb
CRNKOVIĆ GORAN, prof. Maršala Tita 170 — Opatija
ČORALIĆ LOVORKA, studentica Fil. fakulteta — Zagreb
GRGIN BORISLAV, prof. Baštijanova 54 — Zagreb
IVELJIĆ ISKRA, prof. Ilica 165 — Zagreb
JURIŠIĆ mr. IVAN, Zavod za hrvatsku povijest FF — Zagreb
KOLAR-DIMITRIJEVIĆ dr. MIRA, Filozofski fakultet — Zagreb
KRIVOKAPIĆ mr. GORDANA, Institut za istoriju radničkog pokreta — Beograd
LAUŠIĆ dr. ANTE, Centar za istraživanje naroda i narodnosti — Zagreb
MATKOVIĆ STJEPAN, Šubićeva 3 — Zagreb
OČAK dr. IVAN, Zavod za hrvatsku povijest FF — Zagreb
PAVLIČEVIĆ dr. DRAGUTIN, Zavod za hrvatsku povijest FF — Zagreb
RICHTER ŽELJKA, prof. Povijesni muzej Hrvatske — Zagreb
STRČIĆ PETAR, Arhiv Hrvatske — Zagreb
ŠILOVIĆ DANJA, studentica Fil. fakulteta — Zagreb
ŠVAB mr. MLADEN, Leksikografski zavod »M. Krleža« — Zagreb
VRANJEŠ-ŠOLJAN dr. BOŽENA, Zavod za hrvatsku povijest FF — Zagreb
ŽIVKOVIĆ mr. DANIELA, Sveučilišna i nacionalna biblioteka — Zagreb

---